

2. Vehkaoja

Minusta ei pitänyt tulla pankinjohtajaa. Yleensä Kuoreveden Vehkaojan nuoret miehet menivät töihin lentokonetehtaaseen, naivat nätin likan lähipitäjästä ja rakensivat perheelle omakotitalon. Siinä sivussa minusta piti tulla vähintään Suomi–Ruotsi-tason urheilu-sankari.

Vehkaoja oli mäntyiseen kangasmetsään rakennettu työläisten asuntoalue puolisen kilometriä Kuoreveden Hallinkankaalla sijaitsevista lentokentästä. Kentän perustivat Karhumäen kuulut lentäjäveljekset ja lentokoneenrakentajat Niilo ja Valto vuonna 1939. Veljekset alkoivat rakentaa lentokoneita 1920-luvulla Jyväskylässä, ja perustivat toisen tehtaansa juuri ennen sotia Kuorevedelle marsalkka Mannerheimin pyynnöstä. Veljekset Karhumäki Oy liitettiin myöhemmin Valtion lentokonetehtaaseen.

Tehtaan historiikki kertoo, että työväelle tarkoitetut talot, yhteensä 47 kappaletta, valmistuivat lokakuussa 1941. Pari vuotta myöhemmin valmistui asukkaiden yhteiskäytössä ollut tiilinen sauna- ja pesularakennus. Siinä Vehkaojan, lentokentän ja parin kilometrin päässä olleen Taipaleen kansakoulun välisessä kolmiossa minä pyörin lapsuus- ja nuoruusvuoteni.

Tampereelta kotoisin oleva isäni Unto Setälä tuli Karhumäkien

lentokonetehtaaseen ruiskumaalariksi talvisodasta, missä hän oli palvellut viestimiehenä. Ruoveden Tammilahdelta lähtöisin oleva äitini Aili muutti Kuorevedelle Valto Karhumäen perheen palvelijaksi. Vanhempani tapasivat sillä seurauksella, että 21. tammikuuta 1946 minä rääkäisin ensimmäisen kerran.

Vehkaoja oli turvallinen ja leppoisa kylä. Ihmisillä oli säännölliset työt, ja palkka tuli kahden viikon välein. Asunto, vaikka vaatimaton, järjestyi työpaikan mukana. Vuokra oli kolme sataa markkaa kuussa. Valtaosa asukkaista oli Tampereen seudulta, mutta Vehkaojalle tuli jonkin verran myös karjalaisia evakkoja, kuten siihen aikaan niin moneen muuhunkin suomalaiseen pitäjään. Työläisyhteisön väriläiskänsä oli harras helluntailaisyhteisö.

Muistan, miten eräänä kesänä rouva Rapatti sai kielilläpuhumiskohtauksen. Hän toisteli omituista hokemaa ”toronto, toronto, toronto”. Asia puhutti kovasti vehkaojalaisia. Ihmettely loppui vasta, kun joku kävi tietosanakirjasta katsomassa, että Toronto on kaupunki Kanadassa. Toronton yhteys Kuoreveden Vehkaojaan jäi epäselväksi.

Isät työskentelivät lentokonetehtaassa levy- ja puuseppinä, sorvareina, putkimiehinä, maalareina ja autokuskeina. Koneiden korjaus oli vaativa tehtävä. Armeijalla oli käytössä peräti 124 erilaista hävittäjä-, pommi-, tiedustelu- ja kuljetuskonetta Englannista, Ranskasta, Ruotsista, Tanskasta, Norjasta, Tšekkoslovakiasta, Saksasta ja Neuvostoliitosta. Sen ajan koneita olivat muun muassa Fokker, Brewster, Pyry, Myrsky, Blenheim, Junkers, Morane-Saulnier, Messerschmitt ja sotasaaliina saadut Tsaika ja Iljushin. Tehtaan ensimmäisenä toimintavuonna, vuonna 1941, Kuorevedellä kunnostettiin ja valmistettiin 173 konetta.

Sodan jälkeen alkoi Vihuri-koneiden valmistus ja tehdas muuttui Valmetiksi. 1950–1960-luvun vaihteessa tehdas alkoi tehdä Fouga Magistereita, vuonna 1964 alkoi Mig-21:n valmistus ja 1970-lu-

vun alussa Drakenin. Muita Kuorevedellä nähtyjä konetyyppejä olivat 1960-luvulla huollossa olleet Vampire ja Gnat, potkurikoneet Vinka ja Saab Safir sekä nykyiset Hornetit.

Miehet tekivät lentokoneiden kanssa paljon ylitöitä. Vein isälle monena iltana eväitä, pullon kahvia villasukassa ja ranskanleivät. Yleensä hän ei leivistä välittänyt, joten minä hoitelin ne kotimatkalta. Isäni oli hyvä seuramies ja innokas lukija mutta myös perso viinaksille. Monet sen ajan työmiehet nollasivat työviikon hakemalla lauantaina lastin Koskenkorvaa. Juopottelua edesauttoi pirtu, jolla lentokoneita pestiin ennen maalaamista. Pulloon liukenivat työn, muistoissa kummittelevan sodan ja tiiviin yhteisöelämän paineet.

Vehkaojan miesten juopottelu ei kuitenkaan ollut synkistelyä. Enemmän se oli sellaista nuorten miesten irrotteluja. Vaikka meno oli ajoittain reipasta, en muista isoja rähinöitä tai kuppikuntaisuutta. Perheriitoja alkoholi varmasti aiheutti, mutta riidat jäivät yksien seinien sisälle. Minunkin isäni hiilti viinaspäissään turhan herkästi. Raivareiden kohde oli lähinnä äitini, en minä tai veljeni Risto. Tukkapöllyt ja selkäsaunat saimme, kuten kaikki sen ajan lapset. Jonkun kerran humalaisen isäni väkivaltaisuus ryöpsähti yli äyräidensä, ja me muut katsoimme parhaaksi vaihtaa hetkeksi maisemaa.

Työmoraali isälläni oli kova. Vaikka kuinka olisi viikonloppuna juopoteltu, maanantaina hän polki töihin. En muista hänen koskaan jääneen pois töistä viinan takia.

Vehkaojan äidit olivat enimmäkseen kotona lapsia kasvattamassa. Keskeinen ohjenuora kasvatuksessa oli ”muistakaa sanoa tädeille päivää ja muistakaa kiittää” – oikein toimiva ohje tuleville pankinjohtajille. Minun äitini työskenteli Taipaleen koulun keittäjänä ja siivoojana. Hän myös leipoi tilauksesta täytekakkuja ja muita herkkuja vehkaojalaisten juhliin. Minä kunnostauduin täytekakkujen pohjataikinoiden kaapijana. Osasin erottaa, onko leivottu

voilla vai kermalla. Kermakuppi oli paljon maukkaampi kaavittava.

Yksi elävimpiä lapsuusmuistoja oli äitini paha iskiassärky, joka alkoi vaivata häntä 1950-alussa, alle nelikymppisenä. Särky äityi niin, ettei äiti päässyt linja-autoon ilman apua. Hänen selkäleikkauksensa on hyvä ajankuva sen ajan terveydenhuollosta ja sairaalatoiminnasta. Äiti oli kyläilemässä naapurissa, kun hän näki *Seura*-lehdessä jutun professori Aarno Snellmannista, joka oli leikkanut onnistuneesti iskiaspotilaan Suomen Punaisen Ristin sairaalassa. Äiti soitti kyseiseen sairaalaan ja varasi ajan. Sitten hän lainasi siskoltaan sairaala- ja matkarahat ja lähti Helsinkiin, missä isäni sisko majoitti hänet. Snellman leikkasi selän, äitini palasi kotiin, hiihteli muutaman viikon Aino Koivuselta lainaamilla suksilla ja kas – selkä oli kunnossa seuraavat yli 50 vuotta.

Perheeni tuli toimeen siinä missä muutkin. Nälkää emme nähneet. Vaatteet oli aina päällä. Valmetilla oli työläisille tarkoitettu perunamaa, ja ympäröivä kangasmetsä oli erinomaista marjamaastoa. Hiekkaharjasta tuli puhdas kraanavesi sisälle. Naapurihenki oli sellainen, että apua sai, vaikka ylimääräistä ei ollut kellään. Vuorenmaalla oli Pobeda ja Onnelan Kallella Citroën. Ville Vehkamäellä oli Norton-moottoripyörä ja Aaro Taiviolla Awo. Kaikki muut ajelivat polkupyörillä.

Niin työläisyhteisö kuin Vehkaoja oli, ainoa muistikuvani ammattiyhdistystoiminnasta on maaliskuun 1956 yleislakosta. Sotien ja sotakorvausten aikainen hintasäännöstely oli päättynyt tammi-kuussa ja etenkin elintarvikkeiden hinnat alkoivat nousta. Kun elinkustannukset nousivat kahdessa kuukaudessa seitsemän prosenttia, SAK esitti 12 markan yleiskorotusta tuntipalkkoihin. Työnantajat kieltäytyivät ja lakko alkoi. Kun SAK ei sallinut sanomalehtien julkaisemista lakon aikana ja Yleisradio päätti olla puhumatta lakosta mitään, seurasi uutispimento. Muistan kylän miesten poh-
tineen, että joku tiedotuskuvio täytyisi yhteiskuntaan saada hillitse-

mään huhuja ja epävarmuutta. SAK alkoikin julkaista omaa *Yleislakko* -lehteään, jonka nimi muuttui pian *Palkkatyöläiseksi*. Suomen Työnantajain Keskusliitto ja MTK julkaisivat omia tiedotuslehtiään. Sanomalehdet kiersivät ilmestymiskieltoa jakamalla monisteita.

Toinen poliittinen muistoni on saman vuoden presidentinvaaleista. Tavallisesti tanssien ja painikilpailujen pitopaikkana toimineella palokunnantalolla oli valitsijamiesehdokkaan vaalitilaisuus. Kun esiintymään pestattu tyttö oli laulanut "Lazzarellaa" ja muuta ajan iskelmää, tyylikäs kandidaatti asteli lavalle. Hän kumarsi syvään ja totesi sitten yleisölle, että olisi ollut kovin toivottavaa, että myös vanhempanne olisivat tulleet. Sali oli täynnä meitä kakaroita. Aikuisista paikalle oli muistaakseni vaivautunut vain Halkomäen Saska.

Lapsille lentokentän ympäristö oli seikkailujen maailma. Kenttäalueella pääsi pujahtamaan aidan ali. Yhdellä luvattomalla vierailulla huomasimme, että eräässä varastossa oli huono ovi. Varastosta löysimme lentokoneen konekiväärin paukkuja, joita kiikutimme sylikaupalla metsään. Metsässä teimme nuotion ja nakkasimme ammuksen tuleen. Hylsy vain viuhuivat ilmassa, kun ihastelimme pauketta kannon takana.

Mieleenpainuvien tapaus lentokentällä sattui 1950-luvun lopulla. Koelentäjä Halme joutui vaikeuksiin Pyryllään ja pelastautui lasikuvarjolla. Pyry rysähti alas halliin numero kahdeksan, josta se oli hetkeä aiemmin lähtenyt koelennolle. Onneksi hallin työntekijät olivat ruokatunnilla. Kun kokenut Halmekin leijui nättisti maan kamaralle, kukaan ei kuollut tai loukkaantunut.

Kaikki 1950-luvun kesälomat vietin Vilppulan Tammikoskella, missä äitini äiti Lempi ja äitini veli Eino elivät kalastajina Palosaareissa. Vehkaojalta oli Palosaareen 70 kilometrin matka, johon siihen aikaan meni koko päivä. Ensin kävelimme Sukupuuhun, sieltä ajoimme linjurilla Mänttään, sieltä VR:n linja-autolla Vilppulaan,

Vilppulasta ajoimme Tammilahteen Harsun Heikin bussilla, Tam-
milahdessa kävelimme rantaan ja sieltä soudimme veneellä Palo-
saareen.

Palosaari on viiden hehtaarin saari, jossa on asuttu 1800-luvul-
ta lähtien. Kesäisin saarella kävivät minun perheeni lisäksi isäni
veli Ruotsista ja sisar Helsingistä sekä äitini sisaret Nokialta ja Män-
töstä perheineen. Palosaarella opin kalastamaan ja perkaamaan.
Lempi-mummuni oli tiukka sen suhteen, että polttopuut kerätään
metsästä eikä liiterin puihin kosketa. Ne olivat pahan päivän varal-
le. Mummuni ja enoni joutuivat luopumaan kalastuksesta ja muut-
tamaan pois, kun Serlachiuksen paperitehdas pilasi Paloselän vedet
kolmeksiyymmeneksi vuodeksi.

Vehkaojan lasten elämä pyöri pitkälti urheilun ympärillä. Ur-
heilu oli koko kylälle iso juttu. Pitäjässä oli paljon lapsia ja nuoria, ja
kaikissa kesäjuhlissa juostiin kilpaa. Aikuisista innostajana ja puu-
hamiehenä oli etenkin putkimies Eino Salminen, Berliinin olym-
pialaisten kymppitonin mestarin Ilmari Salmisen veli ja itsekin
moninkertainen veteraanien Suomen-mestari. Toinen urheilumies
henkeen ja vereen oli Hans Porras, joka myöhemmin teki pitkän
uran kisajärjestäjänä Tampereella.

Porras otti urheilun tosissaan. Muistan, miten hän eräissä kar-
sintakisoissa hermostui niin perusteellisesti Timo Vehkamäen
löysäilyyn kilparadalla, että repi paperit ja ilmoitti karsintojen lop-
puvat tähän, koska Vehkamäki ei juokse kunnolla. Talviurheilun
huoltojoukoissa kunnostautuivat suksia rasvannut Raittilan pappa
ja katkenneita suksia puusepänverstaassaan paikkaillut Välimäen
Vennu.

Urheilukavereita minulta ei puuttunut. Suorannalla oli yhdek-
sän poikaa, joista Matti ja Hannu olivat minun ikiäni. Vehkamäellä
oli Timo ja Osmo, Salmiselle Teuvo ja Mauri. Urheilusta innostu-
neita olivat myös Jorma ja Pekka Huuska, Markku Angerias, Ta-

pio Laurel, Pauli ja Pertti Sumanen ja Heikki Taivio. Me ottelimme Suomi–Ruotsi-ottelun monta kertaa päivässä. Naapurin aita toimi 110 metrin pika-aitana. Ämpärillä vettä monttuun ja estejuoksu saattoi alkaa. Kasisatasen vedimme maantiellä paljain jaloin. Kun oli syöty, alkoi uusi maaottelu. Illalla Ruotsi kaadettiin kolmannen kerran, ihan vain varmuuden vuoksi.

Vehkaojan pojat, myös minä ja veljeni Risto, olimme jäseniä Kuoreveden Tovereissa. Muistan kesän 1954 ja Kuoreveden kunnan mestaruuskilpailut Suinulan urheilukentällä. Olimme poikien kanssa sopineet porukalla, että Vehkaojalta lähtee kunnan edustusjoukkue kisoihin. Minä olin vasta 8-vuotias, mutta paloin halusta osallistua alle 11-vuotiaiden 60 metrin juoksuun. Kisapaikalle pääsin Vehkamäen Timon pyörän tarakalla. Lähtöviivalle tepsuttelin uikkareissa ja paljain jaloin. Lähtökuopat kaivettiin, paikoillanne polvi maahan, valmiit takapuoli ylös ja pam – täysillä kohti maalia. Olin maalissa ensimmäinen ajassa 9,20.

Palkinnot jakoi kunnan urheilulautakunnan jäsen Kalle Haapanen, naapurimme Vehkaojalta. Vaikka seisoin ylimmällä korokkeella, toiseksi tulleen kaverini Ilkka Portaan (9,30) pää oli matalammasta seisoma-alustasta huolimatta korkeammalla kuin minun. Ilkka oli hyvä pesäpallolij, joka kaksikymmentä vuotta myöhemmin voitti Haminan palloilijoissa Suomen-mestaruuden. Muista kavereistani Mauri Salminen voitti Hämeen piirin mestaruuden ikäistensä maastajuoksussa ja Timo Vehkamäki poikien kolmiottelussa.

Oli sarjakilpailuja, seuran mestaruuskilpailuja, kunnan mestaruuskilpailuja ja Kuoreveden Kärjen järjestämiä kesäjuhlakisoja, joissa oli yksilölajien lisäksi koulupiirien välinen viesti pojille. Minä ja Risto-veljeni pärjäsimme hyvin. Olin tavallista nopeampi jo pikkuvekarana, ja ensimmäiset piikkarini sain joulupukilta alle kymmenvuotiaana. Murrosiässä kävi ilmi, että vauhtini ei riitä aivan

huippuaikoihin lyhyillä pikamatkoilla. Vauhtikestävyyseni oli kuitenkin niin hyvä, että myöhemmin kilvoittelin tasapäisesti maan parhaiden ratakierroksen pinkojien kanssa.

Urheilussa menestyminen ei tuntunut lainkaan hullummalta. Edustusurheilijana pääsin näkemään maakuntaa piirinmestaruuskisoissa ja aluekilpailuissa, joissa parhaimmillani paistattelin päivää niin satasen, nelisatasen kuin kolmiottelunkin voittajana. Urheilun ansiosta pääsin myös Helsinkiin Työväen urheiluliiton liittojuhlille vuonna 1959. Isäni sisko Kirsti työskenteli myyjänä juoksijalegenda Paavo Nurmen herrainvaatetusliikkeessä Mikonkadulla. Vanno-
maan en mene, mutta olin näkevinäni mestarijuoksijan vilahtavan takahuoneessa.

Vierailumme huvitti kovasti tunnetussa vaatetusliikkeessä työskentelevää Kirsti-tätiäni. Olimme nukkuneet yön Kallion kansakoulun lattialla ja käytännöllisinä miehinä jättäneet yöpuvut päällysvaatteiden alle. Yöpukujen korkeat kaulukset pitivät paremmin loitolla Helsingin viiman. Tätini päivitteli äidilleni sitä, miten perheen miehet kulkevat tasavallan pääkaupungissa yöpuvut päällään.

Kuoreveden Tovereiden toiminta hiipui 1960-luvun vaihteessa. Aatteellisesti toista laitaa edustaneen Kuoreveden Kärjen puuhamiehenä oli Kuoreveden Sähkössä työskennellyt sähkömies Pentti Koskinen. Koskinen ehdotti Vehkaojan parhaille urheilijoille siirtymistä Kärkeen, jossa urheilutouhu oli edelleen aktiivista. Emme me penskat mitään eroja seuroissa nähneet, mutta isäni hävisi humalaisen painiottelun Erkki Saarelaiselle ja häneltä tuli hammas läpi alahuulesta. Vasta aikuisena kuulin Taisto Salmiselta, että painimatsin aiheutti meidän siirtymisemme Tovereista Kärkeen.

Opintieni Taipaleen kansakoulussa alkoi vuonna 1953. Luokassa oli ajalle tyypillisesti kolmisenkymmentä oppilasta, joita paimensi äidillinen Asta Lehikoinen. Hallista tulleista sain uusia kavereita. Lukeminen, laskeminen ja kirjoittaminen eivät aiheut-

taneet ongelmia, mutta laulu ja käsityöt eivät oikein luonnistuneet. Kanavakankaasta tehty ruokaliina ja virkattu patalappu valmistuivat äidin avustuksella. Laulunkokeista on kovan jännityksen lisäksi jäänyt mieleen Kirkkalan Maunon suoritus. Kanttori Osmo Sahinvaara, iso mies, alkoi soittaa harmonilla ja laulaa Maunon valitsemaa koelaulua ”Kukko kiekuu punaheltpä”. Kanttori aloitti ”Kukkoo kiekuu puunaaheltpä...”, Mauno jatkoi ”... ja kanaaaa” ja lähti sitten paikalleen. Jos ei omakaan numero häävi ollut, ei ”Manekaan” kymppiä saanut.

Välitunnit hyppäsimme vauhditonta kolmiloikkaa, ja koulun jälkeen painelimme täysillä kilpaa Vehkaojan ison mäen päälle. Joskus startti vähän epäonnistui, kun repun nauhat olivat jääneet auki ja kirjat levisivät tielle. Alakouluvuosina kaverit pysyivät samoina, urheilu jatkui emmekä ymmärtäneet likoista vielä mitään. Kolmannella luokalla opettajaksi tuli Risto Koivula, maltillinen mies, joka piti pojat hyvin kurissa. Kolmannella pääsimme kouluhammaslääkäriin. Penskat komennettiin linja-autoon, joka suuntasi Länsipohjaan. Siellä oli hammaslääkärinä äreä, sodankäynyt Teräsvirta. Ensimmäiset itkivät jo odotushuoneessa. Tiukimmin leukojaan kiinni pitäneiden vuorolla oven takaa kuului huuto ”turpa auki!”

Pyrin Kuoreveden yhteiskouluun ja menestyinkin pääsykokeissa. Pääsin kuudentena ensimmäiselle luokalle vuonna 1957. Koulurakennus oli sodanaikainen Lotta-ruokala, kouluun oli lukukausimaksut ja ruokailu hoidettiin omilla eväillä. Koulu lähti muuten hyvin liikkeelle, mutta jostain syystä ruotsi tuotti vaikeuksia. Kai oma ajatus oli silloin, ettei sitä koskaan pääse ulkomailla käymään. Oppikouluni voi tiivistää näin: urheilu 10, kielet 4. Ehdot ja luokalle jäämiset olivat sen ajan pojille enemmän sääntö kuin poikkeus. Kun koulu ei sujunut ja urheilu tuotti sankaritekoja, ei siinä paljon tarvinnut miettiä, mihin aikansa käyttää.

Kavereitani koulussa olivat Sumasen Pertti, Pietiläisen Veijo,

Salmisen Teuvo ja Airan Jussi. Oppikoulussa oli paljon tyttöjä ja poikia Länkipohjasta. Kun länkipohjalaisten linja-auto lähti usein vasta tunnin koulun päättymisen jälkeen, me pojat jäimme kuikulemaan likkoja koulun jälkeen. Koulussa rehtorina oli Valkeakoskelta tullut Lauri Komi, kielten opettajina Eila Säilä ja Maija-Liisa Savo sekä suomen ja historian opettajana Anna-Liisa Valkkinen. Lähes kaikkia muita aineita opetti Uuno Porras, aiemmin mainitun urheilumiehen veli.

Vehkaoja jäi 1960-luvun alussa lentokentän laajennuksen alle. Olin työmaalla lattapoikana kesällä 1961. Kun kenttä halkaisi kylän kahtia, väki alkoi muuttaa pois. Meidän perhe oli viimeisiä muuttajia. Vanhempani ja veljeni muuttivat vuokralle Sukupuun alueelle. Risto-veljeni meni sähkömieheksi Valmetille, missä hän viihtyi aina vuoteen 2004 saakka. Minä olin sen verran epätekninen, että oli katsottava hommia muualta kuin lentokonetehtaasta.

Keskikoulun jälkeen kesällä 1962 sain työpaikan Vilppulassa toimivan Kauppakunta Pohjois-Hämeen rauta- ja maatalouskaupasta. Reppu tarakalle, Crescent-polkupyörällä kohti Mänttää ja poika oli lähtenyt maailmalle. Sen syksyn asuin Mäntässä tätini luona ja poljin Mänttä-Vilppula -väliä. Matkaa oli edestakaisin viitisentoista kilometriä. Vuoden vaihduttua ja 16 täytettyäni muutin Vilppulaan yhteiseen kortteeriin työkaverini Alpo Salmisen kanssa.

Minä ja pari vuotta nuorempi Alpo jaoimme huoneen kaupan omistaman omakotitalon yläkerrasta. Kämpä lämpeni Porin Matti -uunilla. Parilla pesällisellä puita sai lämpöä kymmeneksi tunniksi. Ruokimme itsemme Osuusliike Vankan baarissa, missä yhteenlasketut rahamme riittivät yhteen makkarasoppaan. Lisävitamiinit syötiin osuusliikkeen hedelmäkuormista. Dieetti ei oikein toiminut. Keväällä 1963 sairastuin kovaan kuumeeseen, joka pakkotti palaamaan viikoksi äidin helmoihin.

Kuukausipalkkani rautaosastolla oli 120 markkaa kuussa. Pi-

dempään olleilla palkka oli vähän yli 300 markkaa. Pohdimme asiaa Alpon kanssa ja totesimme, ettei näillä tienesteillä oikein elä. Arvelimme, että kaupalliset opinnot voisivat olla hyvä valinta tulevaisuuden töitä ajatellen. Panin hakupaperit Tampereen, Rauman ja Valkeakosken kauppaopistoihin. Hakemusta varten sain työnantajaltani toimitodistuksen, jonka mukaan ”herra Setälä on ollut täsmällinen ja ahkera sekä on osoittanut toimiessaan liikkeessämme myönteistä kehitystä liikealalle joten olemme häneen erittäin tyytyväisiä”.

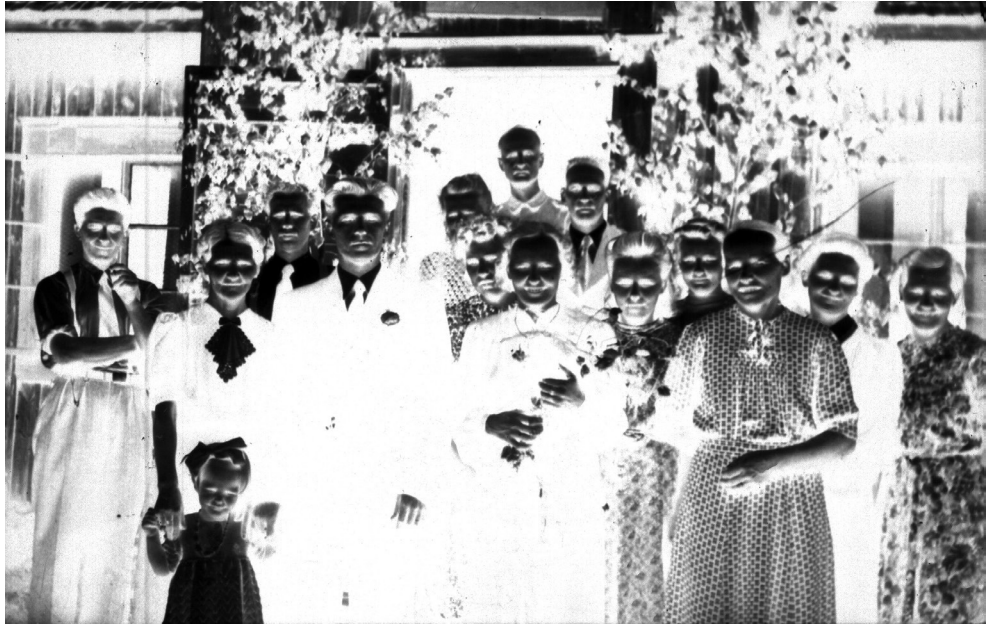
Myönteinen kehitykseni liikealalle oli tapahtunut pääasiassa tavaroiden vastaanotossa ja lähettämisessä sekä satunnaisessa myyntityössä. Myymistäni tuotteista pysyvästi mieleeni jäivät siivilävanu 90, munitustipu jauheena ja rakeena sekä Debavita sioille ja lehmille. AIV-rehua myin Vilppulan rautatieaseman vieressä seisseestä isosta betonisesta säiliöstä, mistä sitä pumpattiin valskaavalla pumpulla asiakkaiden astioihin. AIV:ssa oli sen verran tymäkät hapot, että työtakkiini tuli reikiä siihen sataneista pisaroista.

Keväällä 1963 kauppoille tuli mänttäläinen Reijo Lindroos, josta myöhemmin tuli neljä kautta istunut sosiaalidemokraattinen kansanedustaja ja Mäntän kaupunginvaltuutettu. Lindroos halusi ostaa maalia maalatakseen Vilppulassa olevaa vanhempiensa omakotitaloa. Kävin varastolta hakemassa vernissat ja siihen sekoitettavan valkoisen. Muutaman tunnin päästä Lindroos palasi hurjana: ”Perkele, poika pilasit mun maalini.” Olin myynyt Lindroosille väärää valkoista. Ei auttanut kuin hyvittää kauppa ja hakea varastosta oikeat aineet. Tapasin Lindroosin vuosia myöhemmin Helsingissä. Hän ei muistellut maalisotkua pahalla.

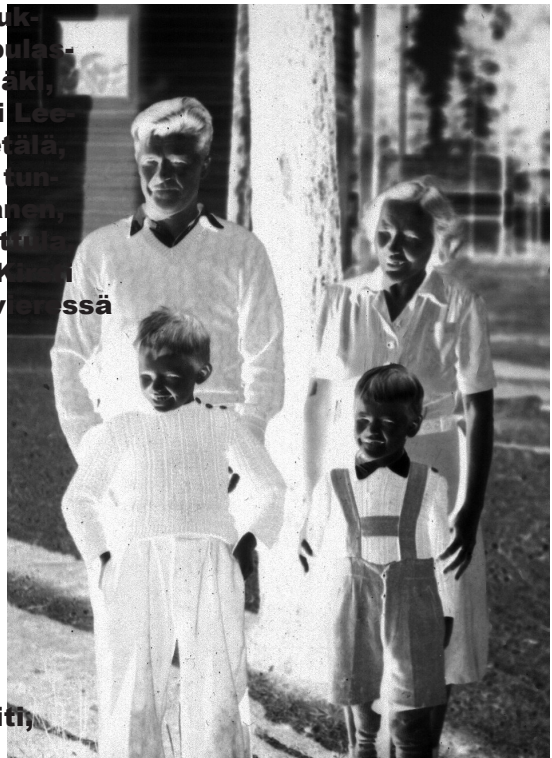
Opiskelupaikka oli lopulta helppo valita – minut hyväksyttiin vain Valkeakosken kauppaoppilaitokseen. Niinpä elokuussa 1963 köröttelin Ojalan linja-autolla Tampereelta Valkeakoskelle, missä minua odotti lehti-ilmoituksella hankittu vuokrahuone omako-

titalon yläkerrassa. Jotenkin osuvasti linja-auton radiosta tuli selostusta Ruotsi–Suomi-maaottelusta. Vilppulan kämppikseni Alpo Salminen meni hänkin kaupallisiin opintoihin, ja aikanaan hänestä tuli Janakkalassa toimineen Kiipulan kauppaoppilaitoksen rehtori.

Heikki ja Tyyne Roivaisen omakotitalo oli Heikkilänkadulla Yrjölän kaupunginosassa vanhainkodin naapurissa. Kanavan ja paperitehtaan hallitsemaan Valkeakosken keskustaan oli matkaa pari kilometriä. Roivaisten talon yläkerrassa oli kaksi huonetta ja vessa. Minun huoneeni oli viitisentoista neliötä. Kalusteina oli sänky, tuoli, kaappi ja pieni pöytä. Toisessa huoneessa asui ensimmäisenä opiskeluvuonna Lauri Itkonen ja toisena rinnakkaisluokan tyttö, jonka nimi ei ujolle pojalle jäänyt mieleen. Siitä jääkaapittomasta vuokrakämpästä alkoi minun ”koskilaisuuteni”, jota kestitin sitten 20 vuotta.

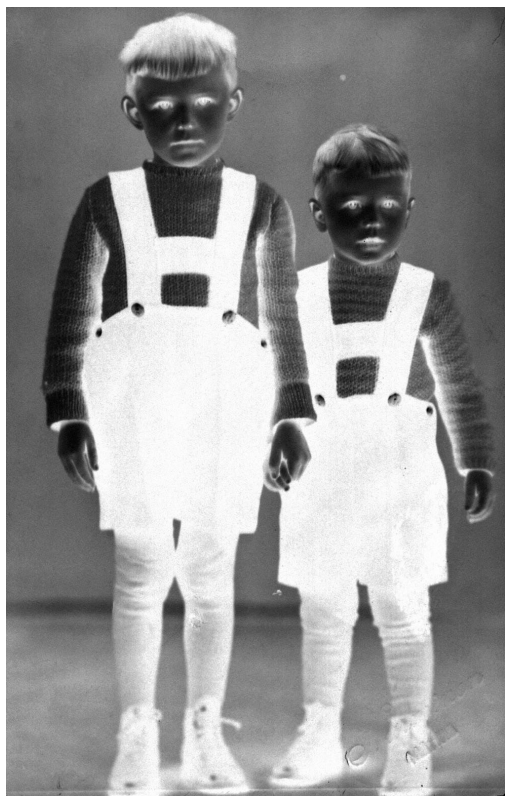
Vanhempieni hääkuva juhannuksena 1943 Palosaarella Vilppulassa. Vasemmalta Verner Välimäki, isänäiti Frida Setälä, serkkuni Leena, tuntematon, isäni Unto Setälä, äitini Aili Setälä, Helmi Selin, tuntematon, äidinäiti Lempi Virtanen, kaksi tuntematonta, Liisa Perttinen hänen takanaan kummitätini Kalle Enqvist, takana tuntematon, vieressä Risto Enqvist.

Perhekuvasa Unto-isä, Aili-äiti, Reijo ja Risto

Reijo potkulautansa kanssa.

Veljekset Reijo ja Risto

**Vehkaojan kylä. Reijo ja Risto
ovat menossa Salmisen Taiston
ja Teuvon kanssa tussaroimaan.
Taistolla taskut täynnä tuli tikkuja.**

Kuoreveden yhteiskoulun 4. luokka.

**Reipas myyjä Kauppakunta
Pohjois-Hämeen rautaosastolla.**